Cultural Heritage Agency
Ministry of Education, Culture and Science

ניוזלטר

חפצי תרבות ממלחמת העולם השנייה

בניוזלטר זה אנו מביאים לכם מידע על הפעילות של "הסוכנות הממשלתית למורשת התרבות" (RCE) בנושא נכסי התרבות שנבזזו, הוחרמו או נמכרו בכפייה לפני או בזמן מלחמת העולם השנייה. כמו כן אנו מפנים אל מידע מעניין של הארגונים שעמם אנו משתפים פעולה באופן הדוק, כגון "ועדת ההשבה" ו"המכון לחקר המלחמה, השואה ורצח עם" (NIOD).

חפצים שונים מהאוסף הלאומי חוזרים ליורשים

שר החינוך, התרבות והמדע, אפו נרוינס (Eppo Bruins) החליט במהלך החודשים האחרונים להחזיר חפצים שונים מתוך האוסף הלאומי. בכל המקרים הייתה החלטתו מבוססת על המלצה של וועדת ההשבה.

שני פסלונים קראמיים

ב-7 בנובמבר 2024 החליט השר ברוינס להשיב שני פסלונים קראמיים העשויים מפורצלן מזוגג (NK933A-B) לבעלי הזכות לעיזבונו של אהרון סלומון היגנטליך. בהמלצתה קבעה ועדת ההשבה כי קיימת סבירות גבוהה מאוד שמקור החפצים הוא באוסף של סוחר העתיקות אהרון סלומון היגנטליך, וכי הוא איבד את הבעלות עליהם ככל הנראה בניגוד לרצונו עקב נסיבות הקשורות למשטר הנאצי. עסק העתיקות של היגנטליך חוסל ב-17 באוקטובר 1941 על ידי רשויות הנאצים. הוועדה הגיעה למסקנתה בהתבסס על חקר המוצא שנערך ב"אוסף נכסי האמנות ההולנדית" (אוסף NK) על ידי "הסוכנות הממשלתית למורשת התרבות של הולנד" (RCE) במסגרת התוכנית "התעצמות מדיניות ההשבה של חפצי תרבות במל"הע השנייה. תקראו כאן את המלצתה של וועדת ההשבה.

יוצר לא ידוע, צמד פסלונים, אישה עומדת וגבר עומד, 1763-1790, A-B-NK933

שני ראשי נשים

ב-16 בדצמבר 2024 החליט השר ברוינס להשיב את הציור "שני ראשי נשים" (RP-T-1947-25) ליורשיו של ארתור פלדמן וגיסלה הופמן. בהתבסס על המחקר שערכך "מרכז המומחים להשבה של NIOD (ECR) הגיעה הוועדה למסקנה שקיימת סבירות גבוהה מאוד שציור זה היה שייך לאספן האומנות היהודי הצ'כי ארתור פלדמן וכי קיימת סבירות מספקת על כך שפלדמן איבד את בעלותו על הציור בניגוד לרצונו עקב נסיבות הקשורות ישירות במשטר הנאצי. בפשיטה הגרמנית לצ'כוסלובקיה ב-15 במרץ 1939 עיקל הגסטאפו את אוסף האמנות של משפחת פלדמן. בתוך כך בני הזוג פלדמן לא יכלו לשמור ולאבטח את רכושם. תקראו כן את ההמלצה של ועדת ההשבה.

שני ראשי נשים מאת אמן אנונימי.

ארון מעץ אלון

באותו תאריך, ה-16 בדצמבר, החליט השר ברוינס להשיב ארון שתי-דלתות מעץ אלון מהמאה השבעה-עשרה (260NK) ליורשיהם של מוזס מוגרובי וציליה מוגרובי-יעקובי. בהתבסס על בדיקה שנערכה ב-RCE וה-ERC הגיעה ועדת ההשבה למסקנה שמקור הארון הוא בסבירות גבוהה מאוד מהאוסף של מוזס מוגרובי, הבעלים של "בית המסחר לאומנות מוזס מוגרובי", וכי ניתן להניח בסבירות מספקת שהוא איבד את הבעלות על הארון בניגוד לרצונו בעת הכיבוש עקב נסיבות הקשורות באופן ישיר למשטר הנאצי. תקראו כאן את המלצתה של ועדת ההשבה.

יוצר בלתי ידוע, ארון שתי-דלתות מעץ אלון מהמאה ה-17, 260NK.

הצד האחורי של חקר המוצא: סימנים והחפץ כמקור הבדיקה

ביום חמישי ה-5 ביוני 2025 יתקיים הכנס השני בנושא "חפצי תרבות 1933-1945". במהלך הכנס נדון בחשיבות המכרעת של בדיקת החפצים תוך כדי חיפוש המוצא של חפצי אומנות וחפצי שימוש הקשורים למלחמת העולם השנייה. הבדיקה מתחילה בחפץ עצמו: התכונות הפיזיות של החפץ מציגות לעתים קרובות רמזים בעלי ערך. גם כיסוי בצבע ותיקונים יכולים ליצור תובנות מפתיעות. על ידי בדיקה יסודית של ציור או חפץ בצד האחורי והקדמי, ייתכן שיימצאו הערות, חותמות או מדבקות שיכולות לעזור בגילוי נתונים חדשים לגבי המוצא והקשרים חשובים לשנות המלחמה. האם תרצו להשתתף ולפגוש חוקרי מוצא ובעלי עניין אחרים? ניתן להירשם דרך האתר של RCE.

התמחות בחפצי תרבות 1933-1945

ה-RCE מציעה התמחויות לסטודנטים נלהבים. בתקופת ההתמחות יש להכין תיאורים קצרים של סוחרי אמנות הולנדיות שפעלו בתקופה שבין 1933-1945, עבור מאגר המידע של RCE. לצד כתבות למאגר המידע ייתכן המשך בכתבה מורחבת יותר למשל בכתב עת או בפרסום אחר.

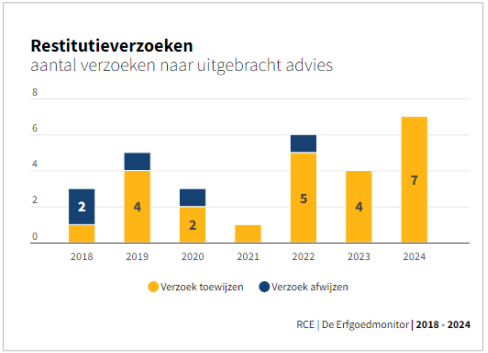

נתוני השבה ממל"הע השנייה בשנת 2024 במוניטור לחפצי מורשת

"הסוכנות הממשלתית למורשת התרבות" (RCE) מפעילה מוניטור לחפצי מורשת המציגה עובדות ומספרים על חפצי מורשת וגם על ההשבה של חפצי תרבות הקשורים למל"הע השנייה. כעת ניתן לעיין באינטרנט במספרים של שנת 2024. העמוד מציין את הכמות ואת סוגי הבקשות/ההמלצות לשנה, אם בקשה התקבלה או נדחתה ולכמה חפצים התייחסה כל בקשה.

מאגר מידע

במאגר המידע של RCE ניתן למצוא מידע מעמיק בין היתר על התוכנית "חפצי תרבות בהקשר של מל"הע השנייה 1933-1945". שם תוכלו לקרוא בין היתר על:

> סוחרי אמנות ובתי מכירות פומביות WOII (1933-1945) Cultuurgoederen - kunsthandel en veilinghuizen | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
> תולדות המדיניות ההולנדית בנושא ההשבה WOII (1933-1945) Cultuurgoederen - geschiedenis Nederlands restitutiebeleid | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
> נקודות איסוף ומקומות הממצאים WOII (1933-1945) Cultuurgoederen - Collecting Points en vindplaatsen | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

ויטרינות בספרייה בסמאלפאד (Smallepad)

חלק מאוסף NK נשמר במרכז האוספים של הולנד (CC NL). בספרייה הפתוחה לציבור של RCE מוצגים בחלק מהוויטרינות חפצים מאוסף NK. במבט ראשון כבר ברור עד כמה אוסף זה מגוון; יש בו ציורים, אך גם חפצי קרמיקה, זכוכית ויצירות מכסף. ניתן למצוא כאן את המבחר המלא של תערוכה קטנה זו.

סקר

ניווסלטר זה קיים כבר שנתיים ופורסם בשלוש שפות. נשמח לשמוע את דעתכם וגם המלצות כיצד לשפר את אמצעי תקשורת זה. לצורך זה אנו מבקשים את תרומתכם. מילוי השאלון לוקח 2 דקות בלבד.

להירשם

אם תרצו להתעדכן בהתפתחויות בתחום חפצי התרבות שאבדו במלחמת העולם השנייה והשבתם? ניתן להירשם כאן לניוזלטר.

חדשות בקיצור

> ביום ראשון ה-26 בינואר החלה "התשתית האירופית לחקר השואה" (European Holocaust Research Infrastructure (EHRI) לפעול באופן רשמי כארגון מחקר אירופי קבוע. EHRI פועלת כשותפות של 25 ארכיונים, ספריות, מוזיאונים ומכוני מחקר. משרדה הראשי יהיה תחת החסות של NIOD.

על סדר היום

> יום שני ה-2 ביוני 2025 – יום מידע על אוספים וקשרים, סדנה לחיפוש המוצא.
> יום חמישי ה-5 ביוני 2025 – פלטפורמת חפצי תרבות 1933-1945

שאלות או הגשת בקשה?

האם אתה מחפש מידע על ההשבה או אוסף נכסי האמנות ההולנדי? הסוכנות הממשלתית למורשת תרבות של הולנד מהווה נקודת הקשר הראשונה למי שעשויים להיות בעלי זכויות ולמנהלי אוספים לגבי מדיניות ההשבה, הנהלים וחקר המוצא כדי להקל את ההגשה של בקשת השבה. חוקרים יכולים לבקש עצות לגבי הביצוע של חקר המוצא ולקבל הפניה לארכיונים וארגונים זמינים שיכולים לסייע בכך. אנו מנגישים מידע בין היתר באמצעות האתר שלנו. שם תראו גם כיצד להגיש בקשה להשבה. בעלי עניין, חוקרים, סטודנטים ומתעניינים אחרים עם שאלות יכולים לפנות לדוא"ל restitutie@cultureelerfgoed.nl.

נשמח לעזור.

קולופון: עריכה, הסוכנות הממשלתית למורשת התרבות | תרגום,קרלה פרלשטיין (עברית), מרכז השפות של Susan Hunt (אנגלית) | עיצוב, uNiek-Design